

ZAPISNIK

sa 34. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 12. aprila 2023. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 5 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, Janko Milatović, dr Vladimir Dobričanin, dr Srđan Pavićević, Miodrag Lekić i dr Valentina Minić, zamjena člana dr Albina Ćeman, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević i Genci Nimanbegu.

Sjednici je, u skladu sa članom 76 stav 5 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Biljana Pejović, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Sanja Žugić, šefica Kabineta ministra ljudskih i manjinskih prava, Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Radovan Nikolić, načelnik u Direktoratu za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Marija Hajduković, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Friederike Wünschmann, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Sanja Zindović, predstavnica UNDP-ija u Crnoj Gori, Nela Krnić, koordinatorka Programa za monitoring prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore", Goran Macanović, izvršni direktor NVO "Savez slijepih Crne Gore", Slobodan Vuković, predsjednik Upravnog odbora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Pavle Ćupić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO "Građanska alijansa".

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- Usvajanje Zapisnika sa 33. sjednice Odbora, održane 22. februara 2023. godine-

KONTROLNO SASLUŠANJE MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE

Tema Kontrolnog saslušanja:

„Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u "Službenom listu Crne Gore", broj 35/15“

Zapisnik sa 33. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 22. februara 2023. godine usvojen je jednoglasno, bez primjedbi.

PRVA TAČKA- KONTROLNO SASLUŠANJE MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je istakao da Odbor ovo Kontrolno saslušanje organizuje u skladu sa Planom aktivnosti za 2022. godinu, sačinjenim na osnovu Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu i jednog broja nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2021. godinu. Takođe, podsjetio je da je Odbor u prethodnom periodu realizovao brojne aktivnosti u ovoj oblasti, o čemu su učesnici sjednice informisani i u Sazivu za sjednicu. Naglasio je da se Kontrolno saslušanje održava u cilju pribavljanja informacija o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u "Službenom listu CG", broj 35/15. Podsjetio je da je prethodno, u 26. sazivu Skupštine Crne Gore, 11. decembra 2019. godine na 48. sjednici Odbora održano Kontrolno saslušanje ministra za ljudska i manjinska prava i ministarke javne uprave na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u "Službenom listu CG", broj 35/15 i Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, objavljenog u "Službenom listu CG", broj 37/17*“, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 11 tačaka) koji je dostavljen Skupštini Crne Gore, ali Skupština nije razmatrala navedeni Izvještaj.

Takođe, informisao je učesnike sjednice da je, u skladu sa članom 75 Poslovnika, o Odluci za kontrolno saslušanje obavijestio predsjednicu i potpredsjednicu Skupštine.

Predložio je sledeću metodologiju održavanja kontrolnog saslušanja:

- da kontrolno saslušanje traje dva sata, pri čemu će ministar podnijeti uvodno izlaganje na temu kontrolnog saslušanja u trajanju do 15 minuta;

- nakon toga, slijede izlaganja lica pozvanih da učestvuju na sjednici u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine (predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstva javne uprave, Ministarstva zdravlja i Zajednice opština Crne Gore) (po pet minuta) - ukoliko žele da saopšte dodatne podatke i informacije iz njihove nadležnosti;

- nakon uvodnih izlaganja poslanici imaju mogućnost da postave pitanja, pri čemu odgovor može da traje do pet minuta;

- radi dodatnih pojašnjenja poslanici mogu postaviti potpitanje na koje odgovor može da traje do tri minuta;

- pitanja i potpitanja mogu se postavljati samo u vezi sa temom saslušanja;
- nakon odgovora na postavljena pitanja, predstavnici nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija mogu da se uključe u raspravu i da prokomentarišu odgovore na pitanja i iznesu svoja mišljenja i stavove tim povodom.

Članovi Odbora su se saglasili sa predloženom metodologijom održavanja kontrolnog saslušanja.

Ministar za ljudska i manjinska prava Fatmir Gjeka je podnio uvodno izlaganje na temu kontrolnog saslušanja. Istakao je da je pitanje zaštite od diskriminacije i promocija jednakosti lica sa invaliditetom, unapređenje i uređivanje njihovih ljudskih prava, inkluzivnost, te kreiranje politika koje doprinose poboljšanju kvaliteta njihovog života, horizontalno pitanje. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava koordinira procesom kreiranja nacionalnog strateškog dokumenta u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promocije jednakosti, pa je i ovaj strateški dokument rezultat zajedničkog rada relevantnih institucija nadležnih za njegovo sprovođenje.

Ne bježeći od odgovornosti, ministar Gjeka je ocijenio da je na ovom Kontrolnom saslušanju trebalo da bude više predstavnika Vlade u čijoj su nadležnosti aktivnosti prepoznate strateškim dokumentima, a koje su predmet saslušanja, naglašavajući da adresiranje ovog pitanja nije i ne bi smjelo da bude nadležnost isključivo jednog resora, odnosno da svi treba da prepoznaju svoju obavezu u okviru izvršne, ali i zakonodavne i sudske vlasti. Tek kada se uskladi multidisciplinarni pristup, može se govoriti o konkretnijim rezultatima i pomacima.

Radna grupa sačinjena od predstavnika i predstavnica svih relevantnih institucija koju je formiralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, uz ekspertsku podršku Kancelarije UNDP-ija u Crnoj Gori, sačinila je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godine. Izvještaj koji predstavlja pregled realizacije aktivnosti za petogodišnji period je usvojen u martu prošle godine i sadrži analizu stanja i preporuke za naredni strateški ciklus. S tim u vezi, ukazano je na potrebu dalje identifikacije i uklanjanje prepreka koje uzrokuju nejednake društvene uslove i položaj lica sa invaliditetom, kao i na preduslove za njihovo aktivno učešće u razvoju javnih politika u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti. Prepoznata je i potreba za jačanjem uslova za ravnopravno učešće u životu zajednice žena i djevojčica sa invaliditetom, te djece sa invaliditetom.

U prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Ukazao je na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Svakako, postignuti nivo usaglašenosti nije potpun i zahtijeva preduzimanje dodatnih koraka u narednom periodu sprovođenja javne politike. Tokom 2021. godine, u oblasti harmonizacije propisa, nastavljen je trend usaglašavanja propisa, pa je Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost usaglašen u pogledu terminologije sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Takođe, važno je ukazati da je Skupština Crne Gore 29. decembra 2021. donijela Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica koji je takođe harmonizovan sa UN Konvencijom. Usvojen je novi Zakon o unutrašnjim poslovima, čijim članom 3 je propisano da zaposleni u Ministarstvu ne smiju u obavljanju poslova vršiti diskriminaciju, između ostalog, i po osnovu "invaliditeta". Kroz odredbu člana 53 ovog propisa "lica sa invaliditetom" su prepoznata kao posebno ranjiva kategorija u odnosu na koju policijski službenik ima obavezu posebno obazrivo primjenjivati zakonska ovlašćenja, te u slučaju potrebe

zatražiti pomoć lica koje raspolaže znanjima o ispravnom načinu komunikacije i ophođenja prema licu sa invaliditetom.

Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama koje su trebale da omoguće primjenu instituta afirmativne akcije za lica sa invaliditetom nijesu sprovedene, zbog čega je potrebno jasno ukazati da problem adekvatne političke zastupljenosti lica sa invaliditetom i dalje ostaje neriješen. Potreba postizanja političkog i društvenog konsenzusa svih subjekata oko ovog pitanja predstavlja jedini način koji može dovesti do poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u ovoj oblasti.

Ministar Gjeka je saopštio da je u oblasti pristupačnosti napravljen značajan iskorak u pogledu unapređenja postojećeg zakonskog okvira kojim se teži omogućavanju većeg nivoa svih oblika pristupačnosti licima sa invaliditetom. Međutim, značajni problemi koji se odnose na nivo pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi i površina i dalje postoje. Značajan broj lica sa invaliditetom i dalje se suočava sa nedovoljnom dostupnošću informacija, pri čemu je posebno zabrinjavajući podatak da se velika većina lica sa invaliditetom u ogromnoj ili većoj mjeri suočava sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu.

Kada se govori o poslovnoj sposobnosti lica sa invaliditetom, Zakon o vanparničnom postupku je djelimično usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, na način što su unaprijeđene procesne radnje u postupku oduzimanja poslovne sposobnosti licu prema kome je pokrenut postupak oduzimanja poslovne sposobnosti. Međutim, dodatne aktivnosti u vezi usaglašavanja i sprovođenja pravnih akata nijesu realizovane, što za posljedicu ima da se lica sa invaliditetom i dalje suočavaju sa veoma visokim nivoom diskriminacije u postupcima za oduzimanje poslovne sposobnosti.

U oblasti socijalne zaštite postignuti rezultati se ogledaju kroz povećanje broja licenciranih pružalaca usluga. U narednom periodu poseban akcenat mora biti stavljen na omogućavanju licima sa invaliditetom da u većoj mjeri ostvare socijalna prava garantovana relevantnim pravnim aktima.

Oblast obrazovanja predstavlja segment javne politike gdje dostupna istraživanja pokazuju da se lica sa invaliditetom suočavaju sa najmanjim nivoom diskriminacije u poređenju sa drugim oblastima, kao i oblast gdje nadležne institucije preduzimaju aktivne mjere u cilju konstantnog poboljšanja položaja lica sa invaliditetom. Međutim, značajan procenat lica sa invaliditetom smatra da uprkos manjem nivou diskriminacije i dalje postoje značajne prepreke za koje je potrebno razviti adekvatne odgovore od strane svih organa u okviru obrazovnog sistema.

Veoma je važno istaći da je u prethodnom periodu Zakon o radu harmonizovan sa Direktivama Evropske komisije i usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Akcenat je na implementaciji zakonskih rješenja, čime će se obezbijediti potrebni osnovi za napredak u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom prilikom zapošljavanja, posebno ako se uzme u obzir da oblast zapošljavanja predstavlja oblast u kojoj se lica sa invaliditetom najviše suočavaju sa velikim preprekama prilikom ostvarivanja njihovih prava. Više od polovine učesnika sprovedenih istraživanja u ovoj oblasti je istaklo da se lica sa invaliditetom suočavaju sa ogromnim barijerama prilikom zapošljavanja, što predstavlja značajan problem koji je potrebno adresirati u narednom periodu sprovođenja javne politike.

U oblasti zdravstva lica sa invaliditetom se suočavaju sa veoma ozbiljnim preprekama prilikom korišćenja svojih prava. Značajan problem prilikom realizacije strateškog dokumenta se ogledao u činjenici da potrebne izmjene zakonskog okvira u ovoj oblasti nijesu sprovedene, čime je u velikoj mjeri otežan pristup zdravstvenoj zaštiti licima sa invaliditetom. Navedene činjenice i

dosadašnja praksa imaju za posljedicu da se lica sa invaliditetom u ogromnoj mjeri i dalje suočavaju sa diskriminacijom u predmetnoj oblasti.

Usvajanje i usaglašavanje Zakona o medijima, Zakona o elektronskim medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTV CG, koji su usaglašeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, predstavlja jedan od ključnih rezultata ostvarenih u predmetnoj oblasti. Pored navedenog, usklađeni su i Zakon o državnim službenicima i namještenicima, Zakon o elektronskoj trgovini i drugi zakonski akti. Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade i kompanijom „Fleka“ razvilo je novi portal Vlade u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Portal predstavlja glavni komunikacioni kanal Vlade i ministarstava i pružice potpuno novo korisničko i vizuelno iskustvo koje se ogleda u unicifiranom onlajn nastupu ministarstava i organa državne uprave. Po prvi put je obezbijedena puna primjena standarda pristupačnosti preporučena Zakonom o elektronskoj upravi, kao i mogućnost čitanja sadržaja. Portal ispunjava uslove e-pristupačnosti i implementiran je poseban meni za poboljšanu pristupačnost sadržaja sa kontrolom kontrasta, veličine slova, razmaka teksta, animacija, zatim vizuelnim vodičem za lakše čitanje, naglašavanje linkova, kompatibilnost sa čitačima ekrana kroz strukturiranost stranica, kao i poseban font koji omogućava lakše čitanje osobama sa disleksijom.

U pogledu oblasti kulture, pitanja Zakona o bibliotekarskoj djelatnosti i Zakona o muzejskoj djelatnosti i dalje ostaju aktuelna i neriješena. U prethodnom periodu pet od 24 opštine u Crnoj Gori su donijele lokalne akcione planove, što jasno ukazuje na potrebu većeg nivoa angažovanosti lokalnih samouprava u garantovanju prava i unapređenju položaja lica sa invaliditetom.

Ministar Gjeka je saopštio da je prethodnom Strategijom bio definisan strateški cilj koji se odnosio na potrebu stvaranja uslova za postizanje pune ravnopravnosti lica sa invaliditetom sa drugim licima, u skladu sa načelima Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom, Ustavom i pozitivnim zakonima. Takođe, pored opšteg, dokument je imao još 10 operativnih ciljeva, a sadržao je 162 aktivnosti. U potpunosti je realizovano 114 aktivnosti (70%), djelimično je realizovano 18 aktivnosti (11,2%), dok je 30 aktivnosti ostalo nerealizovano (18,5%). Aktivnosti koje nijesu realizovane u prethodnom petogodišnjem periodu su sastavni dio nove Strategije za period 2022-2027. godina.

Tokom realizacije strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Primarno je bilo potrebno ukazati na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Od 59 analiziranih zakona, preporuku za usklađivanje je dobilo 34, a do sada je usklađeno devet, dok su u toku izmjene i dopune zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnologijama, o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica i o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom. U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što je osnov i za donošenje registra osoba sa invaliditetom. Ministar je istakao da usaglašavanje zakona nije završeno, te je u novom strateškom ciklusu ostala obaveza realizacije predmetnog Zaključka Skupštine Crne Gore iz 2015. godine.

U raspravi su učestvovali: zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave Marija Hajduković, načelnik u Direktoratu za

zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja Radovan Nikolić, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti u Zajednici opština Ivana Nedović, poslanici: Jelena Božović, dr Valentina Minić, dr Srđan Pavićević, Miodrag Lekić i Jovan Jole Vučurović, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ Marina Vujačić, izvršni direktor NVO „Savez slijepih Crne Gore“ Goran Macanović, predsjednik Upravnog odbora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Slobodan Vuković, savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting i koordinatorka Programa za monitoring prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori Nela Krnić.

Odgovore na postavljena pitanja dali su ministar Ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka i načelnica u Ministarstvu Ljudskih i manjinskih prava Biljana Pejović.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić Kurti je podsjetila da su stanje u oblasti ostvarivanja prava lica sa invaliditetom prikazali u Izvještaju o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika za period od 1. januara do 31. jula 2022. godine i u Izvještaju o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu u koji su ad literam prenesene informacije dobijene od nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom. Zaštitnik smatra da su lica sa invaliditetom jedna od najranjivijih društvenih grupa u pogledu izloženosti riziku od diskriminacije i da ih diskriminacija pogađa u svim područjima života, a najizraženije u oblasti rada i zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva i samostalnog života. Ocjena Zaštitnika je da u ovoj oblasti još uvijek ima dosta prostora za unapređenje, posebno na polju pune i efektivne implementacije garantovanih prava, sudjelovanja u životu zajednice, integrisanih servisa i usluga za samostalan život. Nedostaje efektivna primjena normativnih garancija, kao što je primjena posebnih mjera radi prevazilaženja nejednakosti u oblasti rada i zapošljavanja i obrazovanja. I dalje medicinski, funkcionalni model pristupa invaliditetu dominira, a zakone, politike i strategije o licima sa invaliditetom neophodno je kreirati i donositi na bazi pristupa zasnovanog na ljudskim pravima koji će lica sa invaliditetom posmatrati kao aktivne sudionike društvenih procesa, a ne kao pasivne posmatrače. Licima sa invaliditetom nije omogućeno da u punom kapacitetu i na osnovu jednakosti sa drugima žive samostalno, obrazuju se, zarađuju za život, učestvuju u političkom i javnom životu, ostvaruju efikasan pristup pravdi i učestvuju u kulturnim i sportskim aktivnostima. Zamjenica Dobardžić Kurti je podsjetila da je Zaštitnik izrazio zabrinutost zbog ukidanja Direktorata za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom u tadašnjem Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, pa je interesovalo da li je u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava obezbijeden kontinuitet u zaštiti prava lica sa invaliditetom, jer se očekuje da kao resorno ministarstvo svojim radom i organizacionom strukturom obezbijedi uslove za puno i efikasno obavljanje djelatnosti iz svoje nadležnosti, a u svrhu ostvarivanja, zaštite i promocije prava svih ranjivih grupa. Zaštitnik je ukazivao na probleme, kao što su nedosledna primjena propisa, medicinski model pristupa invaliditetu, nepristupačno fizičko okruženje, pristup informacijama, komunikacijama i uslugama, institucionalizacija lica sa invaliditetom. Upitala je za kada je planirana zakonodavna inicijativa koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom koji nije u potpunosti usaglašen sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom, jer se njime ne definišu razumne adaptacije, ne predviđaju se sankcije za odbijanje razumnih adaptacija i ne prepoznaju se pojedini oblici diskriminacije.

Generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave, Marija Hajduković je saopštila da je Ministarstvo javne uprave doprinijelo realizaciji Strategije. Tokom 2022. godine svi sajtovi organa državne uprave koji su se nalazili na staroj Vladinoj platformi sada se nalaze na novom veb portalu Vlade i

usklađeni su sa Pravilnikom o standardima pristupačnosti čime je omogućeno čitanje sadržaja objavljenih dokumenata. Trenutno se na portalu Vlade nalazi preko 50 sajtova ministarstava, organa državne uprave, radnih tijela Vlade. Izazov je to što resorne institucije ne objavljuju dokumente u elektronski čitljivom formatu zbog čega su planirane obuke i edukativne radionice o standardima pristupačnosti i kreiranju elektronski čitljivih dokumenata za predstavnike organa državne uprave na centralnom i lokalnom nivou. U okviru prethodne Strategije ove aktivnosti su djelimično realizovane, a Ministarstvo javne uprave u saradnji sa nevladinim organizacijama priprema obuke administratora i odgovornih lica o objavljivanju dokumenata u elektronski čitljivom formatu koje će biti realizovane tokom aprila ove godine. Novom Strategijom su planirane dodatne aktivnosti čija realizacija je u toku. Izmjenama Zakona o nevladinim organizacijama čije usvajanje se očekuje u III kvartalu ove godine planira se preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata nevladinih organizacija. Planirano je sprovođenje istraživanja koje se odnosi na zadovoljstvo korisnika e-pristupačnošću, kao i sprovođenje aktivnosti koje se tiču kreiranja novih setova podataka na portalu otvorenih podataka.

Načelnik u Direktoratu za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja Radovan Nikolić je saopštio da Zakon o zdravstvenoj zaštiti nije u direktnoj koliziji sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Spremni su da dodatno unaprijede tekst Nacrta zakona o zdravstvenoj zaštiti koji je u fazi izrade. U toku su konsultacije sa direktorima zdravstvenih ustanova u vezi sa rješavanjem problema pristupačnosti kako bi se zdravstvena zaštita licima sa invaliditetom učinila pristupačnijom. Prije nekoliko dana su obišli Specijalnu bolnicu za psihijatriju u Dobroti i planirali su određene investicije.

Sekretarka Odbora za društvene djelatnosti u Zajednici opština Ivana Nedović je informisala da su Glavni grad Podgorica i Opština Žabljak realizovali sve obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022. godinu. Opština Žabljak je uložila oko 25.000 eura, a Glavni grad Podgorica oko 200.000 eura. Opštine su prepoznate kao nosioci aktivnosti u izradi lokalnih akcionih planova za sprovođenje Strategije i do sada je pet jedinica lokalne samouprave donijelo ove lokalne akcione planove. Zajednica opština je izrazila spremnost da inovira model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta, radi njegovog usaglašavanja sa strateškim ciljevima i mjerama iz važeće Strategije i da taj model dostavi svim opštinama na korišćenje. Takođe, Zajednica opština će uraditi model odluke o saradnji nevladinih organizacija i lokalnih samouprava u cilju privlačenja sredstava iz EU i drugih fondova kako bi se realizovale aktivnosti koje će lokalne samouprave utvrditi svojim lokalnim akcionim planovima. Zajednica opština podržava svoje članice da sprovode sve zakonom i strategijama utvrđene obaveze koje se tiču jedinica lokalne samouprave i pruža im stručnu i tehničku podršku. Takođe, Zajednica opština podržava sve napore resornih ministarstava, partnera, međunarodnih organizacija i prije svega, nevladinih organizacija koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom kako bi zajedno doprinijeli da položaj osoba sa invaliditetom bude što bolji.

Poslanica Jelena Božović je postavila sledeća pitanja:

- Imajući u vidu važnost finansijske podrške države za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, koliko su resorna ministarstva, prvenstveno Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u periodu sprovođenja Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. opredijelili sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom?
- Da li je vršena analiza nevladinih organizacija kojima se odobravaju sredstva za projekte, odnosno da li u Ministarstvu posjeduju podatke koliko je nevladinih organizacija koje

okupljaju lica sa invaliditetom ili su u njihovom menadžmentu sama lica sa invaliditetom, a koliko je NVO koje se bave zaštitom ljudskih prava, odnosno prava lica sa invaliditetom, a u svom sastavu nemaju osobe sa invaliditetom, dobilo sredstva za realizaciju projekata u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom?

Poslanica dr Valentina Minić je zahvalila predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode na organizovanju sjednice, naglašavajući da je ova tema veoma važna. Saopštila je da je mnogo naučila o pravima lica sa invaliditetom na događajima organizovanim od predstavnika nevladinih organizacija koji prisustvuju sjednici Odbora. Na tim događajima često je bila jedina od svih poslanika Skupštine Crne Gore. Svima prisutnima i predstavnicima organa državne uprave je preporučila da mnogo više pažnje posvete radu ovih i sličnih nevladinih organizacija i da prisustvuju njihovim konferencijama koje imaju i edukativni karakter. Ukazala je da i poslanici, kao predstavnici građana, ponekad neadekvatno koriste određene termine koji se tiču lica sa invaliditetom. Osvrnula se na podatak da 30% aktivnosti iz prethodne Strategije i Akcionih planova nije realizovano ili je samo djelimično realizovano. Iako je došlo do usklađivanja određenih zakona sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, u praksi se suočavamo sa brojnim izazovima u implementaciji, a posebno u monitoringu usvojenih zakona. Smatra da je tu sistem apsolutno zakazao i to ne samo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, nego i sve druge institucije. Na svima je odgovornost zbog nedovoljnog rada i nedovoljne posvećenosti rješavanju problema lica sa invaliditetom, a da se nedovoljno radi svjedoče i nalazi sadržani u Izvještaju Evropskog parlamenta, ODIHR (OEBS-a) i Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope u kojem se ukazuje da preko polovine osoba sa invaliditetom nije moglo ostvariti svoje biračko pravo na nedavno održanim predsjedničkim izborima, iako je to jedno od osnovnih ljudskih prava. Polovina biračkih mjesta nije bila pristupačna osobama sa invaliditetom i bez obzira na to koliko mi željeli da se pomjerimo sa mrtve tačke, u tome se ne uspijeva. Nažalost, i dalje se priča o pristupačnosti državnih organa, sudova, ustanova u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite. Nalazi istraživanja, odnosno lični osjećaj osoba sa invaliditetom je takav da se većina njih i dalje osjeća diskriminisanim i u pogledu sudske zaštite, poslovne sposobnosti, socijalne zaštite, zaštite u oblasti zdravstva, rada i zapošljavanja i mnogim drugim oblastima. Alarmantno je da preko 57% ispitanika ima osjećaj da je položaj osoba sa invaliditetom ostao nepromijenjen ili je pogoršan, pri čemu 11% ispitanika smatra da je položaj osoba sa invaliditetom pogoršan. Preko 85% smatra da su se tokom života u ogromnoj ili u većoj mjeri suočavali sa barijerama, dok 91% smatra da im nije priznato nijedno ili neko od osnovnih prava u oblasti socijalne zaštite. Iako su u oblasti obrazovanja manje diskriminisani, čak preko 50% smatra da se u oblasti obrazovanja susreću sa nekom od barijera. Poslanica Minić je istakla da nalazi istraživanja pobijaju sve ono što se pokušava pred javnošću iznijeti kao svijetli primjer. Svakako da ima napretka, ali se on najbolje prikazuje u navedenim istraživanjima. Po percepciji, najizraženija je diskriminacija u oblasti zapošljavanja i preko 70% njih smatra da su u ogromnoj ili većoj mjeri diskriminisani zbog toga što poslodavci ne žele da zaposle osobe sa invaliditetom, postoji nepristupačnost radnog mjesta za osobe sa invaliditetom koje i kad se zaposle nemaju uslove za rad i ne postoji mogućnost njihovog napredovanja. Ni Ustavni sud, kao ustanova u kojoj i osobe sa invaliditetom treba da ostvare svoja Ustavom zagarantovana prava, nije dostupan ovim licima. Preko 51% osoba sa invaliditetom smatra da postoje velike barijere prilikom ostvarivanja njihovih prava u sudskim organima. Da se ne radi dovoljno na unapređenju položaja osoba sa invaliditetom, govori i činjenica da je samo pet od 24 lokalne samouprave u Crnoj Gori donijelo lokalne akcione planove i zaista je porazno da u XXI vijeku nemamo akcione planove u odnosu na ovo pitanje u svim lokalnim samoupravama, zbog čega su možda lokalne samouprave prepoznate kao jedan od najvećih nepoštovalaca prava

osoba sa invaliditetom. U Crnoj Gori je oko 11% osoba sa invaliditetom od ukupnog broja stanovnika, a još uvijek nemamo registar osoba sa invaliditetom.

Poslanica dr Valentina Minić je postavila sledeća pitanja:

- Koliko je osoba sa invaliditetom zaposleno u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, i u slučaju da ne ispunjavaju kvotu propisanu Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, da li uplaćuju sredstva u Fond?
- Kada će Savjet za prava lica sa invaliditetom koji je osnovan Odlukom koja je stupila na snagu 6. januara 2022. godine konačno početi da radi?
- Šta je urađeno povodom rješavanja problema nepristupačnosti biračkih mjesta za lica sa invaliditetom, da li su izvršeni obilasci biračkih mjesta i šta se planira realizovati s obzirom na to da oko 54.000 lica sa invaliditetom ima pravo glasa, a oko 30.000 njih nije moglo ostvariti svoje pravo?

Sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Ivana Nedović je prokomentarisala izlaganje poslanice dr Valentine Minić navodeći da je njena konstatacija da su opštine najveći nepoštovaoci prava osoba sa invaliditetom jer nijesu donijele lokalne akcione planove neprihvatljiva. Informacija da neka opština nije donijela lokalni akcioni plan ne znači da ta opština ništa ne preduzima na planu zaštite prava lica sa invaliditetom. Drugo, donošenje lokalnog akcionog plana nije obaveza koja je utvrđena Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, već predstavlja izraz volje lokalne samouprave da aktivnosti koje preduzima na planu zaštite prava osoba sa invaliditetom sprovodi na planski način. Lokalne samouprave sprovode određene mjere i aktivnosti i kroz druge lokalne akcione planove koji se tiču ljudskih prava. Informisala je da se lokalne samouprave suočavaju sa problemom iz razloga što strateškim dokumentima imaju utvrđenu obavezu da donose lokalne akcione planove za svaku strategiju koja na nacionalnom nivou, odnosno na desetina lokalnih akcionih planova. Neke od aktivnosti koje treba da doprinesu unapređenju prava osoba sa invaliditetom opštine realizuju i kroz druge lokalne akcione planove ili ih sprovode iako aktivnosti nijesu utvrđene planskim dokumentima.

Poslanica dr Valentina Minić je pojasnila da navodi koji se tiču lokalnih samouprava nijesu njeni navodi, niti njena lična percepcija, već nalazi javno dostupnih istraživanja koji su sastavni dio Završnog izvještaja o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godina. Razumije da lokalne samouprave nijesu u zakonskoj obavezi da donose akcione planove, ali smatra da treba da pokažu proaktivnost i da idu u korak sa osnovnim vrijednostima i načelima Evropske unije. Činjenica je da, prema podacima istraživanja, osobe sa invaliditetom percipiraju da su njihova prava najviše ugrožena u dijelu koji se odnosi na postupanje lokalnih samouprava.

Poslanik dr Srđan Pavićević je postavio sledeće pitanje:

- Imajući u vidu da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou, kakva je dosadašnja saradnja Ministarstva ljudskih i manjinskih prava sa institucijom Zaštitnika i koje su aktivnosti do sada preduzete po pitanju saradnje u ovoj konkretnoj oblasti?

Poslanik Miodrag Lekić je saglasan sa mišljenjem ministra Gjeke da je ovo zajednički zadatak svih subjekata društva. Pozdravio je prisustvo ministra ljudskih i manjinskih prava na sjednici Odbora, navodeći da on predsjedava Odborom čijim sjednicama uglavnom nijesu prisustvovali ministri, a član je Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport čijim sjednicama prethodna ministarka takođe nije prisustvovala. Postoji određena institucionalna konfuzija i dešavali su se brojni eksperimenti u pogledu ukidanja i spajanja ministarstava, direktorata.

Nepostojanje registra osoba sa invaliditetom je neprihvatljivo, a posebno ako se ima u vidu da Crna Gora ima 650.000 stanovnika tako da formiranje registra nije previše zahtjevan posao, o čemu bi trebalo ukazati i u jednom od predloga zaključaka sa ove sjednice.

Poslanik Miodrag Lekić je postavio sledeće pitanje:

- Kada će biti formiran registar osoba sa invaliditetom, jer je on mnogo važniji od strategija? Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je postavio sledeće

pitanje:

- S obzirom da je Zaključkom Skupštine Crne Gore donesenim povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom 2015. godine Vlada Crne Gore obavezana da uradi analizu svih propisa koji definišu prava osoba sa invaliditetom u oblastima koje definiše Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom, a koje su obuhvaćene i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i da u što kraćem roku pripremi predloge izmjena zakona iz oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječje zaštite, te da je Analizom utvrđeno da je od 59 zakona, potrebno usaglasiti 34, koji zakoni su do sada usklađeni?

Izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ Marina Vujačić je podsjetila da 2015. godine nijesu bili zadovoljni usvojenim Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, jer nije definisao sve oblasti života osoba sa invaliditetom, sve oblike diskriminacije, kao ni sve osnove i područja diskriminacije. Postoje oblasti koje definiše Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom, a koje navedeni Zakon ne prepoznaje. Podsjetila je da je Ministarstvo pravde napustilo Radnu grupu koja se bavila analizom usklađenosti zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, uz najavu da će raditi odvojenu analizu za njihovu oblast, što nije realizovano, a skoro svaki zakon iz njihove nadležnosti je, po njenoj ocjeni, diskriminatoran i neusaglašen sa Konvencijom. Nije logično da primjena ovog *lex specialis* zakona zavisi od odredbi u drugim zakonima. Nijesu podržali ni Strategiju, niti izvještaje o realizaciji akcionih planova, a ni sama Vlada ne bi trebalo da bude zadovoljna takvim stanjem. Kada je u pitanju pristupačnost, činjenica je da osobe sa invaliditetom pokreću mnogo veći broj postupaka za zaštitu od diskriminacije pred sudom. Tvrdi da u Crnoj Gori ni danas ne postoji nijedan objekat koji ispunjava sve standarde pristupačnosti propisane Zakonom i Pravilnikom. Prije dvije godine Ministarstvo pravde je u jednom izvještaju koji je dostavilo Evropskoj komisiji navelo da je zgrada Zatvora u Spužu pristupačna za lica sa invaliditetom, a brojni objekti iz oblasti obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite i kulture ni danas nijesu pristupačni. Podsjetila je da Direktor za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom nije ukinut donošenjem nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, već Pravilnikom Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, a ukidanjem Direktorata je razriješena jedna osoba sa invaliditetom. Savjet za prava lica sa invaliditetom godinama ne postoji. Činjenica da je samo pet lokalnih samouprava usvojilo lokalne akcione planove za lica sa invaliditetom se ne može opravdati, jer su u Strategiji lokalne samouprave definisane kao posebna oblast, a time i njihova obaveza donošenja lokalnih akcionih planova. Istakla je da su više puta upućivali inicijativu Ministarstvu javne uprave da se izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama promijeni diskriminatorna odredba kojom je definisano da osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost ne mogu biti osnivači nevladine organizacije, jer je isto u suprotnosti sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, čime se krši jedno od osnovnih prava- pravo na samozastupanje. Pošto su najveći broj onih kojima je ograničena ili oduzeta poslovna sposobnost osobe sa intelektualnim ili psiho-socijalnim invaliditetom, to znači da one ne mogu zagovarati svoja prava, te ni kroz nevladinu organizaciju

ne mogu da djeluju javno čime se, između ostalog, krši njihovo pravo na učešće u javnom i političkom životu.

Izvršni direktor NVO „Savez slijepih Crne Gore“ Goran Macanović je ocijenio da u Crnoj Gori postoji problem nedostatka institucionalnih mehanizama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom, apostrofirajući ukidanje Direktorata za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je predstavljao iskorak u radu Vlade Crne Gore. Izmjena Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta ne zahtijeva dugu i komplikovanu proceduru. Nijedan postojeći direktorat Ministarstva ljudskih i manjinskih prava se ne bavi pravima osoba sa invaliditetom. Takođe, nedostaje Savjet za prava lica sa invaliditetom, kao drugi važan institucionalni mehanizam koji je poslednju sjednicu održao 2018. godine. Veoma su važni pristupi osobama sa invaliditetom. Pozdravio je i zahvalio predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode što je organizovao jednu u nizu sjednica posvećenih pravima lica sa invaliditetom. Takođe, ocijenio je da je institucija Ombudsmana jedna od rijetkih svijetlih tačaka u našem sistemu kada su u pitanja prava osoba sa invaliditetom. Iako je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, po Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom, dužno da organizuje i promovise treninge i obuke predstavnika institucija o pravima osoba sa invaliditetom, Ministarstvo na tome nije radilo što rezultira nizom termina u strateškim dokumentima koji su u suprotnosti sa Konvencijom. Iako je Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom propisana obaveza države i nadležnih institucija da se blisko konsultuju sa osobama sa invaliditetom, ministar Gjeke nije uputio nijedan poziv za sastanak sa organizacijama osoba sa invaliditetom, iako danas navodi da su „vrata Ministarstva širom otvorena“. Ministarstvo treba da bude proaktivno i da poziva nevladine organizacije koje se bave pravima lica sa invaliditetom na konsultacije. Portal Vlade Crne Gore je jedan od najpristupačnijih onlajn platformi koje je on kao korisnik čitača ekrana posjećivao, ali se na istoj objavljuju i nepristupačna dokumenta što smanjuje njenu punu pristupačnost. Jedan od razloga za to je i nedostatak želje službenika da učine dokumenta pristupačnim jer im to oduzima više vremena, što je neprihvatljivo. Ne preostaje im ništa drugo nego da u cilju obezbjeđivanja pristupačnosti informacijama počnu podnositi tužbe za diskriminaciju. Pokrenuli su inicijativu za donošenje zakona o reprezentativnosti organizacija osoba sa invaliditetom kako bi se obezbijedilo adekvatno predstavljanje osoba sa invaliditetom i finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom na šta obavezuje Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom i volio bi da Vlada i Skupština podrže tu inicijativu. Nada se da će Strategija u predstojećem periodu biti u većoj mjeri implementirana i da će Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava informisati lokalne zajednice o njihovim obavezama utvrđenim ovim strateškim dokumentom.

Predsjednik Upravnog odbora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Slobodan Vuković je uputio pohvale sekretaru Odbora za ljudska prava i slobode za izradu veoma kvalitetnih i sadržajnih materijala sa sjednica Odbora. Saopštio je da nije bio optimista da će se svi ministri odazvati pozivu za učešće na ovoj sjednici, jer se nijesu odazivali ni pozivima za učešće na sjednicama Savjeta za prava lica sa invaliditetom. Smatra da njegov sin ili djeca koja su u još težem položaju ne mogu zastupati svoja prava, jer nijesu u stanju ni da se staraju o sebi, zbog čega su roditeljska udruženja važna u procesu zastupanja prava njihove djece. Ukoliko je osoba sa invaliditetom sposobna da zastupa svoja prava, onda to treba da radi. Naglasio je da od početka imaju savršenu saradnju sa Odborom za ljudska prava i slobode, a od početka mandata ministra Gjeke održali su dva sastanka na kojima su razgovarali o modalitetima dalje saradnje, pri čemu su i prije 10-ak dana imali vrlo korektan sastanak. Ukazao je na diskriminaciju lica sa invaliditetom u oblasti zdravstvene zaštite i u oblasti socijalne i dječje zaštite. U više mandata je bio član Savjeta za prava lica sa invaliditetom, pa je

tada govorio o jednom djetetu iz Bara koje po dokumentaciji treba da ima ličnu invalidninu, a ne tuđu njegu i pomoć, ali to dijete još uvijek nije ostvarilo svoje pravo. U opštini Bar još uvijek nemaju dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju iako su još 2009. dobijena sredstva od igara na sreću. Pojedine nevladine organizacije za zaštitu prava lica sa invaliditetom ne mogu da dobiju sredstva za projekte, dok druge koje pišu kvalitetne projekte uspijevaju dobiti sredstva iako te projekte ne realizuju kvalitetno i nemaju rezultate. Zamolio je poslanike da apeluju na nadležna ministarstva da što prije raspišu konkurse za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija i da poštuju zakonske norme. Takođe, ukazao je na važnost praćenja realizacije projekata nevladinih organizacija i kontrole utrošenih sredstava.

Izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ Marina Vujačić je pojasnila da je pravo svih ljudi, pa i svih osoba sa invaliditetom da zastupaju svoja prava. Ne treba da postoji institut zamjenskog odlučivanja kao što je u Crnoj Gori, nego podržanog odlučivanja u onim segmentima u kojima neko ne može samostalno donijeti odluku. To što možda neko nije u stanju da zastupa svoja prava ne znači da zakonom treba svima ograničiti ili zabraniti samozastupanje, što je kod nas urađeno Zakonom o nevladinim organizacijama.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je zahvalila na pozivima za učešće predstavnika UN na sjednicama Odbora. Ujedinjene nacije su prepoznale napredak u pogledu prava osoba sa invaliditetom, kao i veću vidljivost ovih lica. Prema istraživanjima javnog mnjenja djelimično je smanjen nivo diskriminacije ovih lica, a veći broj djece sa invaliditetom pohađa škole. Međutim, to ne znači da i dalje nema izazova. I dalje postoje zakoni koji još uvijek nijesu usklađeni sa Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom, a ni terminologija nije usklađena sa Konvencijom, jer se lica sa invaliditetom opisuju kao nemoćna, invalidi, lica sa defektom. Ujedinjene nacije podržavaju Crnu Goru da radi na rješavanju ovih izazova. Druga važna oblast su servisi u zajednici koji u Crnoj Gori nijesu adekvatni, jer je previše lica sa invaliditetom u institucijama u kojima ne postoje adekvatni uslovi. Ujedinjene nacije sa Vladom Crne Gore rade na jačanju servisa na nivou zajednice. Ukazano je i na nepostojanje potrebnih podataka u ovoj oblasti i na postojanje složenog sistema procjene invaliditeta na osnovu medicinskog modela pristupa invaliditetu. Naglasila je da UNDP podržava reformu u oblasti invaliditeta što bi trebalo da dovede do usvajanja zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta i uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom, pa je apelovala na Vladu i Skupštinu Crne Gore da ubrzaju ovaj proces.

Koordinatorica Programa za monitoring prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori Nela Krnić je ukazala da je nemoguće govoriti o pravima djeteta ukoliko sjednici ne prisustvuju predstavnici svih sektora, jer rad sa djecom podrazumijeva holistički, integrativni pristup. Iako pozdravlja rezultate postignute u različitim sektorima, smatra da imamo problem sa kontinuitetom reformi i sa njihovim nadgledanjem. Savjet za prava osoba sa invaliditetom je od velikog značaja, kao i Savjet za prava djeteta koji je od oktobra 2022. imao samo jednu sjednicu, a ova tijela su ključna za ostvarivanje multisektorske saradnje i nadgledanje poštovanja propisa. Smatra da se u ovim oblastima nedovoljno radi, iako su svi svjesni problema. UNICEF je podržao Savjet za prava djeteta da se uradi Analiza multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju, trenutno se radi na izradi Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u toj Analizi, ali ne osjećaju dovoljno elana i entuzijazma od strane partnera za implementaciju tog dokumenta, niti za alokaciju dovoljnog iznosa finansijskih sredstava. Kad su u pitanju djeca sa smetnjama u razvoju, i dalje u svim sektorima nedostaje koordinirano djelovanje i potrebno je još mnogo aktivnosti na ovom planu da bi se njihova prava zaštitila. Na samom kraju,

uputila je pohvale Odboru za ljudska prava i slobode za posvećenost, rad i veoma ažuran pristup svim temama na kojima radi zajedno sa UNICEF-om.

Odgovarajući na postavljena pitanja ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je informisao da je od 2018. do 2022. godine Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava opredijelilo oko 2 miliona i 200 hiljada eura za finansiranje projekata nevladinih organizacija, a tokom ove godine planirana je raspodjela sredstava u iznosu od 600.000 eura. U 2018. godini opredijeljeno je 440.000 eura, 2019. godini 491.000 eura, 2020. godine 496.000 eura, 2021. godine 388.000 eura i 2022. godine 460.000 eura. Ne mogu spriječiti nevladine organizacije koje se u manjem obimu bave pravima lica sa invaliditetom da konkurišu, ali će nastojati da u što većoj mjeri afirmišu organizacije koje se isključivo bave poboljšanjem položaja lica sa invaliditetom. Ocijenio je da su svi učesnici sjednice na istom zadatku i kao osoba koja pokriva važnu funkciju, a i lično, zalaže se da u što je moguće većoj mjeri doprinese rješavanju problema sa kojima se suočavaju lica sa invaliditetom. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava prikuplja informacije od drugih ministarstava i organa o stanju u predmetnoj oblasti i veoma je dobro što se i skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode bavi položajem lica sa invaliditetom. Stoga je sa zadovoljstvom prihvatio poziv da učestvuje na sjednici Odbora kako bi se zajednički sagledali izazovi i razgovaralo o njihovom rješavanju. Ministar je saopštio da je on zaposlio jednu osobu sa invaliditetom koja radi u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, uz ocjenu da bi bilo dobro da i druge institucije na državnom i lokalnom nivou slično postupaju. Nakon ukidanja Direktorata, toj osobi je ponuđeno mjesto načelnika, ali isto nije prihvaćeno. Savjet za prava lica sa invaliditetom će početi da radi čim se stvore uslovi za njegovo normalno funkcionisanje, a kasni se iz razloga što je došlo da izmjena u organizaciji ministarstava u 42. i 43. Vladi Crne Gore. Izbor članova iz nevladinog sektora je završen i u tom dijelu sastav Savjeta se neće mijenjati. Ministar je informisao da je u završnoj fazi priprema nacrt zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije, očekuju mišljenje još jednog resora na nacrt zakona nakon čega će isti poslati Evropskoj komisiji. Nakon usvajanja ovog zakona, slijedi usklađivanje Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom sa njim. Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom je ukinut u 43. Vladi Crne Gore, a Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je 7. aprila ove godine donijelo Odluku o pokretanju postupka izmjena i dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava u cilju ponovnog formiranja ovog Direktorata, što je i preporuka međunarodnih partnera, konkretno jedna od preporuka sa sjednice Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost održane 23. marta 2023. godine u Podgorici. U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, za šta je nadležno Ministarstvo rada i socijalnog staranja, što je osnov za formiranje registra osoba sa invaliditetom.

Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je saopštio i da određeni broj pitanja nije u nadležnosti Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, već u nadležnosti drugih ministarstava. Izrazio je spremnost da i ubuduće zajedno sa svim učesnicima sjednice radi na unapređenju prava lica sa invaliditetom.

Načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Biljana Pejović je informisala da je saradnja Ministarstva sa institucijom Zaštitnika kontinuirana i kvalitetna. Predstavnici institucije Zaštitnika su u svojstvu posmatrača članovi radnih grupa za pripremu izmjena i dopuna zakona iz oblasti ljudskih prava za koje je nadležno resorno Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava. Takođe, daju i konkretne predloge i sugestije za unapređenje propisa, među kojima su predlozi za unapređenje Nacrta zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Zaštitnik je učestvovao na okruglom stolu koji je organizovan u okviru javne rasprave o nacrtu ovog zakona. Takođe, predstavke građana upućene ovom Ministarstvu prosleđuju Zaštitniku, na dalje postupanje. U

svom radu posebnu pažnju posvećuju ocjenama stanja sadržanim u izvještajima Zaštitnika ljudskih prava sloboda, a od Zaštitnika dobijaju i određene podatke koji se tiču pregovaračkih poglavlja 19 i 23. Saopšteno je da je do sada usklađeno devet zakona, a precizan spisak će biti naknadno dostavljen Odboru za ljudska prava i slobode. Takođe, istaknuto je da se Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava ne dostavljaju uvijek predlozi tih zakona radi davanja mišljenja o usaglašenosti sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, te ni samo Ministarstvo nema preciznu informaciju. Kada se usvoji novi zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije moraće se početi sa novim ciklusom usaglašavanja zakonodavstva, a sa njim će se prvenstveno morati usaglasiti Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Već dvije godine rade na izradi nacrtu zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije, za šta im podršku pružaju i međunarodni partneri, prvenstveno Evropska komisija koja je obezbijedila učešće eksperata u ovom procesu.

Učesnici sjednice su pozdravili održavanje sjednice Odbora na ovu temu, kao i kontinuiranu posvećenost Odbora poboljšanju položaja lica sa invaliditetom. Takođe, učesnici su bili jedinstveni u ocjeni da je unapređenje prava osoba sa invaliditetom zajednički zadatak svih subjekata kojem u narednom periodu treba pokloniti mnogo veću pažnju. Još jednom je ukazano na važnost bolje implementacije zakona i strateških dokumenata, kao i na potrebu kvalitetnijeg monitoringa i evaluacije.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je zahvalio ministru Gjeku na spremnosti da učestvuje na kontrolnom saslušanju, dok je s druge strane uputio kritike na račun ministara, odnosno predstavnika ministarstava prosvjete, rada i socijalnog staranja i ekologije, uređenja prostora i urbanizma koji se nijesu odazvali pozivu za učešće na ovoj sjednici i nijesu pokazali senzibilitet da čuju komentare i kritike na račun djelovanja u ovoj oblasti. Nada se da je pokrenuta diskusija o važnim temama iako u raznim oblastima još uvijek tapkamo u mjestu. Uvjeren je da ovakve sjednice Odbora mogu pomoći da se makar krene sa mrtve tačke u rješavanju određenih problema, dok se za neke izazove već preduzimaju aktivnosti. Zaključio je da je sve uzaludno ukoliko država čuti o problemima.

Na osnovu člana 77 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 34. sjednice, održane 12. aprila 2023. godine i 35. sjednice, održane 17. maja 2023. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ
SA KONTROLNOG SASLUŠANJA
MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE
na temu

„Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15“

Na osnovu člana 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode na 33. sjednici, održanoj 22. februara 2023. godine jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio je Odluku o kontrolnom saslušanju ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa*

invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15 “.

U skladu sa članom 75 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je o Odluci o kontrolnom saslušanju informisao predsjednicu i potpredsjednicu Skupštine. Takođe, u skladu sa članom 75 stav 5 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je blagovremeno pozvao lica na saslušanje, obavijestio ga o pitanjima koja su predmet saslušanja i od njega zahtijevao da dostavi potrebnu Informaciju do 7. aprila 2023.

Informaciju u elektronskoj formi na temu kontrolnog saslušanja ministar ljudskih i manjinskih prava dostavio je 11. aprila 2023. i ista je upućena svim članovima Odbora.

Polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu i kontinuiteta prethodnih aktivnosti članova Odbora za ljudska prava i slobode na ovu temu, među kojima se izdvajaju:

- 11. i 17. juna 2015. godine na 53. i nastavku 53. sjednice Odbora razmotren **Predlog zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom**;

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena **Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena **Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 28. februara 2018. godine na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje održano **Konsultativno saslušanje predstavnika nadležnih institucija na temu „Aktivnosti u oblasti obezbjeđivanja pristupačnosti za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 15 tačaka);

- 25. septembra 2019. godine na 43. sjednici Odbora održano **Konsultativno saslušanje državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, generalnog direktora Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu “Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori”**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. decembra 2019. godine na 48. sjednici Odbora održano **Kontrolno saslušanje ministra za ljudska i manjinska prava i ministarke javne uprave na temu „Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 35/15 i Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 37/17“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 11 tačaka) koji je dostavljen Skupštini Crne Gore;

- 18. februara 2020. godine na 54. sjednici Odbora održano **Konsultativno saslušanje ministra prosvjete, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja i ministra za ljudska i manjinska prava na temu „Post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom (,Službeni list CG“, broj 35/15), sa akcentom na primjenu člana 21 ovog Zakona, koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 11 tačaka);

- 21. januara 2021. godine na Trećoj sjednici Odbora predstavljen **Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom**, koji su sačinili istraživači angažovani od Vestminsterske fondacije za demokratiju, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 19 tačaka);

- 22. juna 2022. godine na 25. sjednici Odbora održano **Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavica Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“**, o čemu je Skupština Crne Gore, na predlog Odbora, donijela Zaključke (29), koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22,

održavanjem **Kontrolnog saslušanja** ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke, u skladu sa čl. 62 i 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore, realizovana je **14. aktivnost utvrđena Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu.**

34. sjednici Odbora, u skladu sa članom 75 stav 6 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovala je ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeke, koji se odazvao pozivu za kontrolno saslušanje.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Biljana Pejović, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Sanja Žugić, šefica Kabineta ministra ljudskih i manjinskih prava, Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Radovan Nikolić, načelnik u Direktoratu za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Marija Hajduković, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, *Friederike Wiinschmann*, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Sanja Zindović, predstavnik UNDP-ija u Crnoj Gori, Nela Krnić, koordinatorka Programa za monitoring prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore”, Goran Macanović, izvršni direktor NVO “Savez slijepih Crne Gore”, Slobodan Vuković, predsjednik Upravnog odbora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” i Pavle Čupić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO “Građanska alijansa”.

U uvodnom izlaganju na temu kontrolnog saslušanja ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeke je istakao da je pitanje zaštite od diskriminacije i promocija jednakosti lica sa invaliditetom, unapređenje i uređivanje njihovih ljudskih prava, inkluzivnost, te kreiranje politika koje doprinose poboljšanju kvaliteta njihovog života, horizontalno pitanje. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava koordinira procesom kreiranja nacionalnog strateškog dokumenta u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promocije jednakosti, pa je i ovaj strateški dokument rezultat zajedničkog rada relevantnih institucija nadležnih za njegovo sprovođenje.

Ne bježeći od odgovornosti, ocijenio je da je na ovom kontrolnom saslušanju trebalo da bude više predstavnika Vlade u čijoj su nadležnosti aktivnosti prepoznate strateškim dokumentima, a koje su predmet saslušanja, naglašavajući da adresiranje ovog pitanja nije i ne bi smjelo da bude nadležnost isključivo jednog resora, odnosno da svi treba da prepoznaju svoju obavezu u okviru izvršne, ali i zakonodavne i sudske vlasti. Tek kada se uskladi multidisciplinarni pristup, može se govoriti o konkretnijim rezultatima i pomacima.

Radna grupa sačinjena od predstavnika svih relevantnih institucija koju je formiralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, uz ekspertsku podršku Kancelarije UNDP-ija u Crnoj Gori, sačinila je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godine. Izvještaj koji predstavlja pregled realizacije aktivnosti za petogodišnji period je usvojen

u martu prošle godine i sadrži analizu stanja i preporuke za naredni strateški ciklus. S tim u vezi, ukazano je na potrebu dalje identifikacije i uklanjanje prepreka koje uzrokuju nejednake društvene uslove i položaj lica sa invaliditetom, kao i na preduslove za njihovo aktivno učešće u razvoju javnih politika u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti. Prepoznata je i potreba za jačanjem uslova za ravnopravno učešće u životu zajednice žena i djevojčica sa invaliditetom, te djece sa invaliditetom.

U prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Ukazao je na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Svakako, postignuti nivo usaglašenosti nije potpun i zahtijeva preduzimanje dodatnih koraka u narednom periodu sprovođenja javne politike.

Tokom 2021. godine, u oblasti harmonizacije propisa, nastavljen je trend usaglašavanja propisa, pa je Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost usaglašen u pogledu terminologije sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Takođe, važno je ukazati da je Skupština Crne Gore 29. decembra 2021. donijela Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica koji je takođe harmonizovan sa UN Konvencijom. Usvojen je novi Zakon o unutrašnjim poslovima, čijim članom 3 je propisano da zaposleni u Ministarstvu ne smiju u obavljanju poslova vršiti diskriminaciju, između ostalog, i po osnovu "invaliditeta". Kroz odredbu člana 53 ovog propisa "lica sa invaliditetom" su prepoznata kao posebno ranjiva kategorija u odnosu na koju policijski službenik ima obavezu posebno obazrivo primjenjivati zakonska ovlašćenja, te u slučaju potrebe zatražiti pomoć lica koje raspolaže znanjima o ispravnom načinu komunikacije i ophođenja prema licu sa invaliditetom.

Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama koje su trebale da omoguće primjenu instituta afirmativne akcije za lica sa invaliditetom nijesu sprovedene, zbog čega je potrebno jasno ukazati da problem adekvatne političke zastupljenosti lica sa invaliditetom i dalje ostaje neriješen. Potreba postizanja političkog i društvenog konsenzusa svih subjekata oko ovog pitanja predstavlja jedini način koji može dovesti do poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u ovoj oblasti.

U oblasti pristupačnosti napravljen je značajan iskorak u pogledu unapređenja postojećeg zakonskog okvira kojim se teži omogućavanju većeg nivoa svih oblika pristupačnosti licima sa invaliditetom. Međutim, značajni problemi koji se odnose na nivo pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi i površina i dalje postoje. Značajan broj lica sa invaliditetom i dalje se suočava sa nedovoljnom dostupnošću informacija, pri čemu je posebno zabrinjavajući podatak da se velika većina lica sa invaliditetom u ogromnoj ili većoj mjeri suočava sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu.

Kada se govori o poslovnoj sposobnosti lica sa invaliditetom, Zakon o vanparničnom postupku je djelimično usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, na način što su unaprijeđene procesne radnje u postupku oduzimanja poslovne sposobnosti licu prema kome je pokrenut postupak oduzimanja poslovne sposobnosti. Međutim, dodatne aktivnosti u vezi usaglašavanja i sprovođenja pravnih akata nijesu realizovane, što za posljedicu ima da se lica sa invaliditetom i dalje suočavaju sa veoma visokim nivoom diskriminacije u postupcima za oduzimanje poslovne sposobnosti.

U oblasti socijalne zaštite postignuti rezultati se ogledaju kroz povećanje broja licenciranih pružalaca usluga. U narednom periodu poseban akcenat mora biti stavljen na omogućavanju licima sa invaliditetom da u većoj mjeri ostvare socijalna prava garantovana relevantnim pravnim aktima.

Oblast obrazovanja predstavlja segment javne politike gdje dostupna istraživanja pokazuju da se lica sa invaliditetom suočavaju sa najmanjim nivoom diskriminacije u poređenju sa drugim oblastima, kao i oblast gdje nadležne institucije preduzimaju aktivne mjere u cilju konstantnog poboljšanja položaja lica sa invaliditetom. Međutim, značajan procenat lica sa invaliditetom smatra da uprkos manjem nivou diskriminacije i dalje postoje značajne prepreke za koje je potrebno razviti adekvatne odgovore od strane svih organa u okviru obrazovnog sistema.

Kada je riječ o zapošljavanju, veoma je važno istaći da je u prethodnom periodu Zakon o radu harmonizovan sa Direktivama Evropske komisije i usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Akcenat je na implementaciji zakonskih

rješenja, čime će se obezbijediti potrebni osnovi za napredak u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom prilikom zapošljavanja, posebno ako se uzme u obzir da oblast zapošljavanja predstavlja oblast u kojoj se lica sa invaliditetom najviše suočavaju sa velikim preprekama prilikom ostvarivanja njihovih prava. Više od polovine učesnika sprovedenih istraživanja u ovoj oblasti je istaklo da se lica sa invaliditetom suočavaju sa ogromnim barijerama prilikom zapošljavanja, što predstavlja značajan problem koji je potrebno adresirati u narednom periodu sprovođenja javne politike.

U oblasti zdravstva lica sa invaliditetom se suočavaju sa veoma ozbiljnim preprekama prilikom korišćenja svojih prava. Značajan problem prilikom realizacije strateškog dokumenta se ogledao u činjenici da potrebne izmjene zakonskog okvira u ovoj oblasti nijesu sprovedene, čime je u velikoj mjeri otežan pristup zdravstvenoj zaštiti licima sa invaliditetom. Navedene činjenice i dosadašnja praksa imaju za posljedicu da se lica sa invaliditetom u ogromnoj mjeri i dalje suočavaju sa diskriminacijom u predmetnoj oblasti.

Usvajanje i usaglašavanje Zakona o medijima, Zakona o elektronskim medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i televizija Crne Gore, koji su usaglašeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, predstavlja jedan od ključnih rezultata ostvarenih u predmetnoj oblasti. Pored navedenog, usklađeni su i Zakon o državnim službenicima i namještenicima, Zakon o elektronskoj trgovini i drugi zakonski akti.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade i kompanijom „Fleka“ razvilo je novi portal Vlade u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Portal predstavlja glavni komunikacioni kanal Vlade i ministarstava i pružice potpuno novo korisničko i vizuelno iskustvo koje se ogleda u unicifiranom onlajn nastupu ministarstava i organa državne uprave. Po prvi put je obezbijedena puna primjena standarda pristupačnosti preporučena Zakonom o elektronskoj upravi, kao i mogućnost čitanja sadržaja. Portal ispunjava uslove e-pristupačnosti i implementiran je poseban meni za poboljšanu pristupačnost sadržaja sa kontrolom kontrasta, veličine slova, razmaka teksta, animacija, zatim vizuelnim vodičem za lakše čitanje, naglašavanje linkova, kompatibilnost sa čitačima ekrana kroz strukturiranost stranica, kao i poseban font koji omogućava lakše čitanje osobama sa disleksijom.

U oblasti kulture pitanja Zakona o bibliotekarskoj djelatnosti i Zakona o muzejskoj djelatnosti i dalje ostaju aktuelna i neriješena.

U prethodnom periodu pet od 24 opštine u Crnoj Gori su donijele lokalne akcione planove, što jasno ukazuje na potrebu većeg nivoa angažovanosti lokalnih samouprava u garantovanju prava i unapređenju položaja lica sa invaliditetom.

Ministar Gjeka je saopštio da je prethodnom Strategijom bio definisan strateški cilj koji se odnosio na potrebu stvaranja uslova za postizanje pune ravnopravnosti lica sa invaliditetom sa drugim licima, u skladu sa načelima Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom, Ustavom i pozitivnim zakonima. Takođe, pored opšteg, dokument je imao još 10 operativnih ciljeva, a sadržao je 162 aktivnosti. U potpunosti je realizovano 114 aktivnosti (70%), djelimično je realizovano 18 aktivnosti (11,2%), dok je 30 aktivnosti ostalo nerealizovano (18,5%). Aktivnosti koje nijesu realizovane u prethodnom petogodišnjem periodu su sastavni dio nove Strategije za period 2022-2027. godina.

Tokom realizacije strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Primarno je bilo potrebno ukazati na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Od 59 analiziranih zakona, preporuku za usklađivanje je dobilo 34, a do sada je usklađeno devet. U toku izmjene i dopune zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asistivnim reproduktivnim tehnologijama, o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica i o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom. U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što je osnov za donošenje registra osoba sa invaliditetom.

Ministar je istakao da usaglašavanje zakona nije završeno, te je u novom strateškom ciklusu ostala obaveza realizacije predmetnog Zaključka Skupštine Crne Gore iz 2015. godine.

Tokom konstruktivne i sadržajne rasprave iskazani su stavovi i mišljenja koji se mogu rezimirati na sledeći način:

- da su lica sa invaliditetom, po ocjeni institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, jedna od najranjivijih društvenih grupa u pogledu izloženosti riziku od diskriminacije, jer ih diskriminacija pogađa u svim područjima života, a najizraženije u oblasti rada i zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva i samostalnog života;

- da po ocjeni Zaštitnika u ovoj oblasti još uvijek ima dosta prostora za unapređenje, posebno na polju pune i efektivne implementacije garantovanih prava, sudjelovanja u životu zajednice, integriranih servisa i usluga za samostalan život;

- da nedostaje efektivna primjena normativnih garancija, kao što je primjena posebnih mjera radi prevazilaženja nejednakosti u oblasti rada i zapošljavanja i obrazovanja;

- da je i dalje medicinski, funkcionalni model pristupa invaliditetu dominira, a zakone, politike i strategije o licima sa invaliditetom neophodno je kreirati i donositi na bazi pristupa zasnovanog na ljudskim pravima koji će lica sa invaliditetom posmatrati kao aktivne sudionike društvenih procesa, a ne kao pasivne posmatračke;

- da licima sa invaliditetom nije omogućeno da u punom kapacitetu i na osnovu jednakosti sa drugima žive samostalno, obrazuju se, zarađuju za život, učestvuju u političkom i javnom životu, ostvaruju efikasan pristup pravdi i učestvuju u kulturnim i sportskim aktivnostima;

- da je Zaštitnik izrazio zabrinutost zbog ukidanja Direktorata za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom u tadašnjem Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava;

- da su tokom 2022. godine svi sajtovi organa državne uprave koji su se nalazili na staroj Vladinoj platformi, a sada se nalaze na novom veb portalu Vlade usklađeni sa Pravilnikom o standardima pristupačnosti, čime je omogućeno čitanje sadržaja objavljenih dokumenata;

- da resorne institucije ne objavljuju dokumente u elektronski čitljivom formatu, što predstavlja izazov, zbog čega su planirane obuke i edukativne radionice o standardima pristupačnosti i kreiranju elektronski čitljivih dokumenata za predstavnike organa državne uprave na centralnom i lokalnom nivou;

- da Ministarstvo javne uprave, u saradnji sa nevladinim organizacijama, priprema obuke administratora i odgovornih lica o objavljivanju dokumenata u elektronski čitljivom formatu koje će biti realizovane tokom aprila ove godine;

- da se izmjenama Zakona o nevladinim organizacijama čije usvajanje se očekuje u III kvartalu ove godine planira preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata nevladinih organizacija;

- da su novom Strategijom planirane dodatne aktivnosti čija realizacija je u toku, a planirano je i sprovođenje istraživanja koje se odnosi na zadovoljstvo korisnika e-pristupačnošću, kao i sprovođenje aktivnosti koje se tiču kreiranja novih setova podataka na portalu otvorenih podataka;

- da Zakon o zdravstvenoj zaštiti nije u direktnoj koliziji sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i da postoji spremnost da se dodatno unaprijedi tekst Nacrta zakona o zdravstvenoj zaštiti koji je u fazi izrade;

- da su u toku konsultacije sa direktorima zdravstvenih ustanova u vezi sa rješavanjem problema pristupačnosti kako bi se zdravstvena zaštita licima sa invaliditetom učinila pristupačnijom;

- da su Glavni grad Podgorica i Opština Žabljak realizovali sve obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022. godinu i da je Opština Žabljak uložila oko 25.000 eura, a Glavni grad Podgorica oko 200.000 eura;

- da su opštine prepoznate kao nosioci aktivnosti u izradi lokalnih akcionih planova za sprovođenje Strategije i do sada je pet jedinica lokalne samouprave donijelo ove lokalne akcione planove;

- da je Zajednica opština izrazila spremnost da inovira model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta, radi njegovog usaglašavanja sa strateškim ciljevima i mjerama iz važeće Strategije i da taj model dostavi svim opštinama na korišćenje;

- da će Zajednica opština uraditi model odluke o saradnji nevladinih organizacija i lokalnih samouprava u cilju privlačenja sredstava iz EU i drugih fondova kako bi se realizovale aktivnosti koje će lokalne samouprave utvrditi svojim lokalnim akcionim planovima;

- da Zajednica opština podržava svoje članice da sprovede sve zakonom i strategijama utvrđene obaveze koje se tiču jedinica lokalne samouprave i pruža im stručnu i tehničku podršku, kao i da Zajednica opština podržava sve napore resornih ministarstava, partnera, međunarodnih organizacija i prije svega, nevladinih organizacija koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom kako bi zajedno doprinijeli da položaj osoba sa invaliditetom bude što bolji;

- da i pored toga što je došlo do usklađivanja određenih zakona sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, u praksi postoje brojni izazovi u implementaciji usvojenih zakona;

- da je na svima odgovornost zbog nedovoljnog rada i nedovoljne posvećenosti rješavanju problema lica sa invaliditetom, a da se nedovoljno radi svjedoče i nalazi sadržani u Izvještaju Evropskog parlamenta, ODIHR (OEBS-a) i Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope u kojem se ukazuje da preko polovine osoba sa invaliditetom nije moglo ostvariti svoje biračko pravo na nedavno održanim predsjedničkim izborima, iako je to jedno od osnovnih ljudskih prava;

- da su nalazi istraživanja, odnosno lični osjećaj osoba sa invaliditetom takav da se većina njih i dalje osjeća diskriminisanim i u pogledu sudske zaštite, poslovne sposobnosti, socijalne zaštite, zaštite u oblasti zdravstva, rada i zapošljavanja i mnogim drugim oblastima;

- da je alarmantno da preko 57% ispitanika ima osjećaj da je položaj osoba sa invaliditetom ostao nepromijenjen ili je pogoršan, pri čemu 11% ispitanika smatra da je položaj osoba sa invaliditetom pogoršan;

- da preko 85% ispitanika smatra da su se tokom života u ogromnoj ili u većoj mjeri suočavali sa barijerama, dok 91% smatra da im nije priznato nijedno ili neko od osnovnih prava u oblasti socijalne zaštite;

- da i pored toga što su u oblasti obrazovanja manje diskriminisani, čak preko 50% smatra da se u oblasti obrazovanja susreću sa nekom od barijera;

- da je po percepciji, najizraženija diskriminacija u oblasti zapošljavanja i preko 70% njih smatra da su u ogromnoj ili većoj mjeri diskriminisani zbog toga što poslodavci ne žele da zaposle osobe sa invaliditetom, postoji nepristupačnost radnog mjesta za osobe sa invaliditetom koje i kad se zaposle nemaju uslove za rad i ne postoji mogućnost njihovog napredovanja;

- da preko 51% osoba sa invaliditetom smatra da postoje velike barijere prilikom ostvarivanja njihovih prava u sudskim organima;

- da je u Crnoj Gori oko 11% osoba sa invaliditetom od ukupnog broja stanovnika, a još uvijek ne postoji registar osoba sa invaliditetom;

- da predstavnici nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom ni 2015. godine nijesu bili zadovoljni usvojenim Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, jer nije definisao sve oblasti života osoba sa invaliditetom, sve oblike diskriminacije, kao ni sve osnove i područja diskriminacije i da postoje oblasti koje definiše Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom, a koje navedeni Zakon ne prepoznaje;

- da je Ministarstvo pravde napustilo Radnu grupu koja se bavila analizom usklađenosti zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, uz najavu da će raditi odvojenu analizu za njihovu oblast, što nije realizovano;

- da u pogledu ostvarivanja prava na pristupačnost, osobe sa invaliditetom pokreću mnogo veći broj postupaka za zaštitu od diskriminacije pred sudom;

- da su predstavnici nevladinih organizacija više puta upućivali inicijativu Ministarstvu javne uprave da se izmjenama i dopunama Zakona o nevladinih organizacijama promijeni diskriminatorska odredba kojom je definisano da osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost ne mogu biti osnivači nevladine organizacije, jer je isto u suprotnosti sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, čime se krši jedno od osnovnih prava- pravo na samozastupanje. Pošto su najveći broj onih kojima je ograničena ili oduzeta poslovna sposobnost osobe sa intelektualnim ili psiho-socijalnim invaliditetom, to znači da one ne mogu zagovarati svoja prava, te ni kroz nevladinu organizaciju ne mogu da djeluju javno čime se, između ostalog, krši njihovo pravo na učešće u javnom i političkom životu;

- da u Crnoj Gori postoji problem nedostatka institucionalnih mehanizama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom, jer je ukinut Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je predstavljao

iskorak u radu Vlade Crne Gore i nedostaje Savjet za prava lica sa invaliditetom, koji je poslednju sjednicu održao 2018. godine;

- da je institucija Ombudsmana jedna od rijetkih svijetlih tačaka u našem sistemu kada su u pitanju prava osoba sa invaliditetom;

- da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, po Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom, dužno da organizuje i promovise treninge i obuke predstavnika institucija o pravima osoba sa invaliditetom, na čemu Ministarstvo nije radilo što rezultira nizom termina u strateškim dokumentima koji su u suprotnosti sa Konvencijom;

- da je Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom propisana obaveza države i nadležnih institucija da se blisko konsultuju sa osobama sa invaliditetom, što se u praksi ne realizuje na odgovarajući, proaktivan način;

- da je portal Vlade Crne Gore jedna od najpristupačnijih onlajn platformi, ali se na istoj objavljuju i nepristupačna dokumenta što smanjuje njenu punu pristupačnost;

- da su predstavnici nevladinih organizacija pokrenuli inicijativu za donošenje zakona o reprezentativnosti organizacija osoba sa invaliditetom kako bi se obezbijedilo adekvatno predstavljanje osoba sa invaliditetom i finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom na šta obavezuje Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom;

- da postoji diskriminacija lica sa invaliditetom u oblasti zdravstvene zaštite i u oblasti socijalne i dječje zaštite;

- da bi što prije trebalo raspisati konkurse za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija kako bi se obezbijedila sredstva za njihov kontinuirani rad i pružanje usluga korisnicima;

- da je Savjet za prava osoba sa invaliditetom od velikog značaja, kao i Savjet za prava djeteta koji je od oktobra 2022. imao samo jednu sjednicu, a ova tijela su ključna za ostvarivanje multisektorske saradnje i nadgledanje poštovanja propisa;

- da je UNICEF podržao Savjet za prava djeteta da uradi Analizu multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju, trenutno se radi na izradi Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u toj Analizi, ali ne osjeća se dovoljno elana i entuzijazma od strane partnera za implementaciju tog dokumenta, niti za alokaciju dovoljnog iznosa finansijskih sredstava;

- da u oblasti koja se tiče prava djeca sa smetnjama u razvoju, i dalje u svim sektorima nedostaje koordinirano djelovanje zbog čega je potrebno preduzeti još mnogo aktivnosti;

- da su Ujedinjene nacije prepoznale napredak u pogledu prava osoba sa invaliditetom, kao i veću vidljivost ovih lica;

- da je prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja djelimično smanjen nivo diskriminacije lica sa invaliditetom i veći broj djece sa invaliditetom pohađa škole, ali to ne znači da i dalje nema izazova;

- da i dalje postoje zakoni koji nijesu usklađeni sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, a ni terminologija nije usklađena sa Konvencijom, jer se lica sa invaliditetom opisuju kao nemoćna, invalidi, lica sa defektom, zbog čega Ujedinjene nacije podržavaju Crnu Goru da radi na rješavanju ovih izazova;

- da servisi u zajednici u Crnoj Gori nijesu adekvatni, jer je previše lica sa invaliditetom u institucijama u kojima ne postoje adekvatni uslovi, pa Ujedinjene nacije sa Vladom Crne Gore rade na jačanju servisa na nivou zajednice i

- da ne postoje potrebni podaci u ovoj oblasti i da postoji složeni sistem procjene invaliditeta na osnovu medicinskog modela pristupa invaliditetu zbog čega UNDP podržava reformu u oblasti invaliditeta što bi trebalo da dovede do usvajanja zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta i uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom.

Postavljena su sledeća pitanja:

1. Da li je u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava obezbijeđen kontinuitet u zaštiti prava lica sa invaliditetom, jer se očekuje da kao resorno ministarstvo svojim radom i organizacionom

- strukturuom obezbijedi uslove za puno i efikasno obavljanje djelatnosti iz svoje nadležnosti, a u svrhu ostvarivanja, zaštite i promocije prava svih ranjivih grupa?
2. Za kada je planirana zakonodavna inicijativa koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom koji nije u potpunosti usaglašen sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom, jer se njime ne definišu razumne adaptacije, ne predviđaju se sankcije za odbijanje razumnih adaptacija i ne prepoznaju se pojedini oblici diskriminacije?
 3. Imajući u vidu važnost finansijske podrške države za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, koliko su resorna ministarstva, prvenstveno Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u periodu sprovođenja Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. opredijelili sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom?
 4. Da li je vršena analiza nevladinih organizacija kojima se odobravaju sredstva za projekte, odnosno da li u Ministarstvu posjeduju podatke koliko je nevladinih organizacija koje okupljaju lica sa invaliditetom ili su u njihovom menadžmentu sama lica sa invaliditetom, a koliko je NVO koje se bave zaštitom ljudskih prava, odnosno prava lica sa invaliditetom, a u svom sastavu nemaju osobe sa invaliditetom, dobilo sredstva za realizaciju projekata u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom?
 5. Koliko je osoba sa invaliditetom zaposleno u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, i u slučaju da ne ispunjavaju kvotu propisanu Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, da li uplaćuju sredstva u Fond?
 6. Kada će Savjet za prava lica sa invaliditetom koji je osnovan Odlukom koja je stupila na snagu 6. januara 2022. godine konačno početi da radi?
 7. Šta je urađeno povodom rješavanja problema nepristupačnosti biračkih mjesta za lica sa invaliditetom, da li su izvršeni obilasci biračkih mjesta i šta se planira realizovati s obzirom na to da oko 54.000 lica sa invaliditetom ima pravo glasa, a oko 30.000 njih nije moglo ostvariti svoje pravo?
 8. Imajući u vidu da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou, kakva je dosadašnja saradnja Ministarstva ljudskih i manjinskih prava sa institucijom Zaštitnika i koje su aktivnosti do sada preduzete po pitanju saradnje u ovoj konkretnoj oblasti?
 9. Kada će biti formiran registar osoba sa invaliditetom, jer je on mnogo važniji od strategija?
 10. S obzirom da je Zaključkom Skupštine Crne Gore donesenim povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom 2015. godine Vlada Crne Gore obavezana da uradi analizu svih propisa koji definišu prava osoba s invaliditetom u oblastima koje definiše Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom, a koje su obuhvaćene i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i da u što kraćem roku pripremi predloge izmjena zakona iz oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječje zaštite, te da je Analizom utvrđeno da je od 59 zakona, potrebno usaglasiti 34, koji zakoni su do sada usklađeni?

Predstavnici Ministarstva ljudskih i manjinskih prava dali su odgovore i dodatna pojašnjenja u vezi sa postavljenim pitanjima.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za”) odlučio da predloži Skupštini da, povodom Kontrolnog saslušanja ministra ljudskih i manjinskih prava na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15“*, održanog 12. aprila 2023. godine, usvoji sledeće

ZAKLJUČKE:

1. Skupština Crne Gore ocjenjuje da kontinuirane i koordinirane aktivnosti nadležnih državnih organa, realizovane u saradnji sa međunarodnim i nevladinim organizacijama, doprinose unapređenju položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, što je prepoznato i od Ujedinjenih nacija kroz napredak u pogledu prava osoba sa invaliditetom i veću vidljivost ovih lica. Međutim, Skupština ocjenjuje da je stepen realizovanih aktivnosti utvrđenih Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godina nedovoljan, o čemu svjedoče podaci da je od 162 aktivnosti u potpunosti realizovano 114 (70%), djelimično realizovano 18 aktivnosti (11,2%), dok je 30 aktivnosti (18,5%) ostalo nerealizovano. Stoga, Skupština smatra da je u narednom periodu potrebno ubrzati aktivnosti koje se preduzimaju u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom kako bi nova Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina bila u što većoj mjeri realizovana, što bi značajno doprinijelo unapređenju položaja i ostvarivanju prava ove ranjive populacije u Crnoj Gori i obezbjeđivanju njihovog ravnopravnog položaja i punog učešća u svim sferama društvenog života kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije koji će se, za razliku od dominantnog medicinskog modela pristupa invaliditetu, temeljiti na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima.
2. Imajući u vidu da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou, neophodno je da ova Institucija kroz monitoring uspostavi tješnju saradnju sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava iz razloga što je Skupština Crne Gore saglasna sa ocjenom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da u ovoj oblasti još uvijek ima dosta prostora za unapređenje, posebno na polju pune i efektivne implementacije garantovanih prava, sudjelovanja u životu zajednice, integrisanih servisa i usluga za samostalan život i da nedostaje efektivna primjena normativnih garancija, kao što je primjena posebnih mjera radi prevazilaženja nejednakosti u oblasti rada i zapošljavanja i obrazovanja. I dalje medicinski, funkcionalni model pristupa invaliditetu dominira, a zakone, politike i strategije o licima sa invaliditetom neophodno je kreirati i donositi na bazi pristupa zasnovanog na ljudskim pravima koji će lica sa invaliditetom posmatrati kao aktivne sudionike društvenih procesa, a ne kao pasivne posmatrača, zbog čega oni, po ocjeni Zaštitnika, i dalje ostaju najranjivija i najviše diskriminisana grupa u društvu. Skupština ocjenjuje da ovim licima nije omogućeno da u punom kapacitetu i na osnovu jednakosti sa drugima žive samostalno, obrazuju se, zarađuju za život, učestvuju u političkom i javnom životu, ostvaruju efikasan pristup pravdi i učestvuju u kulturnim i sportskim aktivnostima, zbog čega je neophodno preduzimati kontinuirane i koordinirane aktivnosti na rješavanju svih izazova u ovoj oblasti.

3. Skupštinu zabrinjava podatak da u Crnoj Gori postoji problem nedostatka institucionalnih mehanizama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom, jer je ukinut Direktor za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je predstavljao iskorak u radu Vlade Crne Gore i nedostaje Savjet za prava lica sa invaliditetom, koji je posljednju sjednicu održao 2018. godine.
4. Skupština uvažava istraživanje o percepciji lica sa invaliditetom:
- da su nalazi istraživanja, odnosno lični osjećaj osoba sa invaliditetom takav da se većina njih i dalje osjeća diskriminisanim i u pogledu sudske zaštite, poslovne sposobnosti, socijalne zaštite, zaštite u oblasti zdravstva, rada i zapošljavanja i mnogim drugim oblastima;
 - da je alarmantno da preko 57% ispitanika ima osjećaj da je položaj osoba sa invaliditetom ostao nepromijenjen ili je pogoršan, pri čemu 11% ispitanika smatra da je položaj osoba sa invaliditetom pogoršan;
 - da preko 85% ispitanika smatra da su se tokom života u ogromnoj ili u većoj mjeri suočavali sa barijerama, dok 91% smatra da im nije priznato nijedno ili neko od osnovnih prava u oblasti socijalne zaštite;
 - da i pored toga što su u oblasti obrazovanja manje diskriminirani, čak preko 50% smatra da se u oblasti obrazovanja susreću sa nekom od barijera;
 - da je najizraženija diskriminacija u oblasti zapošljavanja i preko 70% njih smatra da su u ogromnoj ili većoj mjeri diskriminirani zbog toga što poslodavci ne žele da zaposle osobe sa invaliditetom, postoji nepristupačnost radnog mjesta za osobe sa invaliditetom koje i kad se zaposle nemaju uslove za rad i ne postoji mogućnost njihovog napredovanja;
 - da preko 51% osoba sa invaliditetom smatra da postoje velike barijere prilikom ostvarivanja njihovih prava u sudskim organima;
 - da je potrebno rješavanje problema nepristupačnosti biračkih mjesta za lica sa invaliditetom i da treba izvršiti obiliske biračkih mjesta s obzirom na to da oko 54.000 lica sa invaliditetom ima pravo glasa, a oko 30.000 njih na poslednjim predsjedničkim izborima nije moglo ostvariti svoje pravo;
 - da je u Crnoj Gori oko 11% osoba sa invaliditetom od ukupnog broja stanovnika, a još uvijek ne postoji registar osoba sa invaliditetom.
5. I dalje postoje zakoni koji nijesu usklađeni sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, a ni terminologija u novoj Strategiji nije usklađena sa Konvencijom, jer se lica sa invaliditetom opisuju kao nemoćna, invalidi, lica sa defektom. Stoga, Skupština Crne Gore pozdravlja napredak u usaglašavanju zakona sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom, u skladu sa Zaključkom Skupštine Crne Gore, objavljenim u "Službenom listu Crne Gore", broj 35/15, u okviru čega su usaglašeni sledeći zakoni: Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovnih objekata, vazduhoplova i letilica, Zakon o unutrašnjim poslovima, Zakon o vanparničnom postupku, Zakon o radu, Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima, Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i televizija Crne Gore, Zakon o državnim službenicima i namještenicima i Zakon o elektronskoj upravi.
- Takođe, Skupština smatra značajnim aktivnosti koje se preduzimaju na pripremi predloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asistivnim reproduktivnim tehnologijama, o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom, kao i na izradi predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta.
- Pa ipak, Skupština ocjenjuje da postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima nije potpun i zahtijeva preduzimanje dodatnih aktivnosti zbog čega je neophodno ubrzati ovaj postupak, posebno u usklađivanju propisa u oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječje zaštite.

6. S obzirom da Zakon o izboru odbornika i poslanika i Zakon o političkim partijama nijesu izmijenjeni u cilju omogućavanja primjene instituta afirmativne akcije za lica sa invaliditetom, imajući u vidu brojnost ove populacije, problem adekvatne političke zastupljenosti lica sa invaliditetom i dalje ostaje neriješen, zbog čega Skupština u predstojećem periodu zahtijeva postizanje političkog i društvenog konsenzusa svih subjekata oko ovog pitanja koje predstavlja jedini način koji može dovesti do ostvarivanja prava lica sa invaliditetom u ovoj oblasti.
7. Skupština Crne Gore konstatuje da servisi u zajednici za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori nijesu adekvatni, jer je previše lica sa invaliditetom u institucijama u kojima ne postoje odgovarajući uslovi zbog čega podržava aktivnosti Vlade Crne Gore koja u saradnji sa Ujedinjenim nacijama radi na jačanju servisa na nivou zajednice.
8. Iako je u oblasti pristupačnosti ostvaren značajan iskorak u pogledu unapređenja postojećeg zakonskog okvira, ostaju problemi koji se odnose na nivo pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi i površina za lica sa invaliditetom. Takođe, značajan broj lica sa invaliditetom i dalje se suočava sa nedovoljnom dostupnošću informacija, pri čemu je posebno zabrinjavajući podatak da se velika većina lica sa invaliditetom u ogromnoj ili većoj mjeri suočava sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu.
Stoga, Skupština ohrabruje nadležne državne organe da, u saradnji sa lokalnim samoupravama, ubrzaju aktivnosti i ulože dodatne napore na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti što bi doprinijelo daljem poboljšanju kvaliteta njihovog života.
9. Skupština izražava zadovoljstvo iskorakom koji je postignut aktivnostima Ministarstva javne uprave koje je u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade i kompanijom „Fleka“ razvilo novi portal Vlade Crne Gore u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Portal koji predstavlja glavni komunikacioni kanal Vlade i ministarstava pružiće potpuno novo korisničko i vizuelno iskustvo koje se ogleda u unificiranom onlajn nastupu ministarstava i organa državne uprave. Po ocjeni Skupštine značajno je da je po prvi put obezbijeđena puna primjena standarda pristupačnosti preporučena Zakonom o elektronskoj upravi, kao i mogućnost čitanja sadržaja, te da portal ispunjava uslove e-pristupačnosti, a implementiran je poseban meni za poboljšanu pristupačnost sadržaja sa kontrolom kontrasta, veličine slova, razmaka teksta, animacija, vizuelnim vodičem za lakše čitanje, naglašavanje linkova, kompatibilnost sa čitačima ekrana kroz strukturiranost stranica, kao i poseban font koji omogućava lakše čitanje osobama sa disleksijom, što ga čini jednom od najpristupačnijih onlajn platformi. Međutim, na istoj se objavljuju i nepristupačna dokumenta, zbog čega Skupština pozdravlja sprovođenje najavljenih obuka i edukativnih radionica za administratore i odgovorna lica na državnom i lokalnom nivou o standardima pristupačnosti i objavljivanju dokumenata u elektronski čitljivom formatu.
10. Iako se u oblasti obrazovanja, prema dostupnim informacijama, lica sa invaliditetom suočavaju sa najmanjim nivoom diskriminacije, jer nadležne institucije preduzimaju aktivne mjere u cilju konstantnog poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u ovoj oblasti, značajan broj lica sa invaliditetom smatra da uprkos manjem nivou diskriminacije i dalje postoje prepreke za koje je potrebno razviti adekvatne odgovore od strane svih organa u okviru obrazovnog sistema. Stoga, Skupština Crne Gore podstiče nadležne organe da osnaže podršku inkluzivnom obrazovanju daljim unapređenjem primjene postojećeg pravnog okvira u cilju obezbijeđenja poštovanja prava djece sa invaliditetom.

- 11.** Imajući u vidu da je trenutno samo pet opština usvojilo lokalne akcijske planove za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, Skupština ohrabruje ostale opštine u Crnoj Gori da usvoje svoje lokalne akcijske planove u ovoj oblasti i time iskažu jasnu spremnost za preduzimanje dodatnih planskih aktivnosti na unapređenju položaja lica sa invaliditetom.
- Skupština izražava zadovoljstvo najavom Zajednice opština koja planira da pripremi model odluke o saradnji i partnerstvu lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u apliciranju za sredstva EU i drugih fondova koja bi bila izvor finansiranja za realizaciju aktivnosti utvrđenih lokalnim akcionim planovima za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije.
- Skupština smatra značajnim što je Zajednica opština najavila spremnost da inovira prethodno utvrđeni model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta i dostavi ga svim opštinama na korišćenje.
- Skupština cijeni aktivnosti Glavnog grada Podgorica i Opštine Žabljak koji su realizovali obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022. godinu za koje je Opština Žabljak izdvojila 25.000 eura, a Glavni grad Podgorica 200.000 eura.
- 12.** Skupština smatra važnom informaciju da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u periodu od 2018. do 2022. godine opredijelilo oko 2.200.000 eura za finansiranje projekata nevladinih organizacija za zaštitu prava lica sa invaliditetom, dok je tokom ove godine planirana raspodjela sredstava u iznosu od 600.000 eura.
- Međutim, uzimajući u obzir više puta ponovljene primjedbe na raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom i kašnjenje u raspisivanju konkursa za raspodjelu sredstava, kao i na kontrolisanje sprovođenja projekata, Skupština Crne Gore ocjenjuje da pažljivo treba razmotriti sve sugestije nevladinih organizacija i u skladu sa tim pripremiti izmjene i dopune Zakona o nevladinim organizacijama u cilju stvaranja uslova da se sredstva za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom raspodjeljuju u najboljem interesu osoba sa invaliditetom i u skladu sa preciznim procedurama za finansiranje projekata nevladinih organizacija.
- Stoga, Skupština očekuje da će ove primjedbe biti uzete u obzir u izradi predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama čije utvrđivanje na Vladi se očekuje u III kvartalu 2023. godine.
- 13.** Imajući u vidu navode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu: *“Što se tiče prava osoba sa invaliditetom, po prestanku mandata Savjeta za brigu o osobama sa invaliditetom, bivša vlast je osnovala novi Savjet za prava osoba sa invaliditetom u decembru 2021. godine, nadležan za međuinstitucionalnu koordinaciju. Odluka o njegovom konačnom sastavu je na čekanju zbog promjene vlasti.”* (strana 42 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu), Skupština predlaže što skorije konstituisanje Savjeta za prava lica sa invaliditetom i obezbjeđivanje njegove funkcionalnosti i rada u punom mandatu.
- 14.** Skupština ocjenjuje da sa posebnom pažnjom treba pristupiti definisanju i sprovođenju kvalitetnih i djelotvornih javnih politika usmjerenih na poboljšanje položaja djece sa invaliditetom i stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti za šta je prvenstveno neophodno uspostavljanje precizne baze podataka o broju djece sa invaliditetom u Crnoj Gori, te preduzimanje holističkog pristupa u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju.
- Skupština je u saznanju da je UNICEF podržao Savjet za prava djeteta da uradi Analizu multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju i da se trenutno radi na izradi Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u toj Analizi, međutim ne osjeća se dovoljno elana i entuzijazma od strane partnera za implementaciju tog dokumenta, niti za alokaciju dovoljnog iznosa finansijskih sredstava.

Stoga, Skupština pozdravlja izradu Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u Analizi multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju poziva nadležne organe da, po usvajanju ovog dokumenta od strane Vlade Crne Gore, blagovremeno preduzmu mjere na njegovoj implementaciji i obezbijede dovoljno finansijskih sredstava za realizaciju neophodnih aktivnosti.

- 15.** S obzirom da još uvijek ne postoje precizni podaci o broju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, te da se primjenjuje složeni sistem procjene invaliditeta na osnovu medicinskog modela pristupa invaliditetu, kao i da ne postoji registar osoba sa invaliditetom, Skupština ocjenjuje neophodnim ubrzanje aktivnosti na njegovom uspostavljanju, odnosno konsolidovane baze podataka o djeci sa smetnjama u razvoju, što je jedan od važnih preduslova za kreiranje politika usmjerenih na poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.

S tim u vezi, Skupština smatra značajnim aktivnosti koje Vlada Crne Gore, uz podršku UNDP-ija, preduzima na reformi u oblasti invaliditeta, neophodnoj u pravcu usvajanja zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta i uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom.

- 16.** Skupština ocjenjuje veoma pozitivnim preduzete aktivnosti institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojoj je proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou i koja je, po ocjeni predstavnika nevladinog sektora, jedna od rijetkih svijetlih tačaka u našem sistemu kada su u pitanja prava osoba sa invaliditetom i tim povodom podstiče saradnju sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava u ovoj oblasti.

Takođe, Skupština pohvaljuje dugogodišnji kontinuirani rad Odbora za ljudska prava i slobode koji u prethodnom vremenskom periodu, kroz različite oblike Poslovnikom Skupštine Crne Gore utvrđenih nadležnosti, po ocjeni UNICEF-a i nevladinih organizacija za zaštitu prava lica sa invaliditetom, preduzimao aktivnosti u nastojanju da svojim djelovanjem, u saradnji sa nadležnim institucijama, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama iz ove oblasti, doprinese ostvarivanju prava ove brojne ranjive populacije.

- 17.** Skupština Crne Gore će Zaključke dostaviti Vladi Crne Gore, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija, Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvu javne uprave, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak i Ministarstvu evropskih poslova, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, NVO „Građanska alijansa“, „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, „Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ i „Savez slijepih Crne Gore“, na upoznavanje.

- 18.** Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će, u skladu sa članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, pratiti realizaciju ovih zaključaka Skupštine, sačiniti izvještaj i dostaviti Skupštini.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određena je poslanica Jelena Božović, članica Odbora.

Detaljna izlaganja sa saslušanja sadržana su u Zapisniku sa 34. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 12. aprila 2023. godine čiji je sastavni dio i audio zapis sa sjednice.

Sjednica je završena u 13 sati i 30 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović